

Gyűjteményi Szemle

paksi atomerőmű

Szerkesztette: Enyedi Bernadett
Beregnyei Miklós

Korrektor: Patyi Orsolya

Kiadja az Atomenergetikai Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Kovács Antal kommunikációs igazgató

ISSN 1786-9269

Borító és tördelés: Schubert Miklós, Szabó Szabolcs

Készült: az ATOMIX Kft. Nyomdaüzemében

Felelős vezető: Gergely Judit Etel

I Egy hetilap és a tömegtájékoztatás

A maghasadás, az izotópok, az ionizáló sugárzásokkal kapcsolatos kérdések, vagyis az „Atomkor” megjelenése Magyarországon közvetlenül a II. világháború utáni időkre tehető. Ezt az új technikát és technológiát meg kellett ismernie a hazai tudós-mérnök szakembereknek, hogy segítségükkel és közreműködésükkel a társadalom különböző rétegei is megismerhessék.

Ebben a hatalmas tudományos és szakmai kihívásban óriási feladat hárult a szervezett oktatásra és az oktatáson kívüli művelődési lehetőségek különböző formáira. Ennek a megismertetési folyamatnak az úgynevezett tömegtájékoztatási területét vizsgáltuk, elsősorban a tudományos és szakmai folyóiratok, valamint a napilapok szemszögéből.

Arra voltunk kíváncsiak, hogy az „Atomkor” beköszönte váratlanul érte-e a tömegeket, vagy pedig egy átgondolt tájékoztatási politika előzte meg például az első magyar atomerőmű építésének tényét. A kérdés eldöntéséhez megvizsgáltuk a korabeli tudományos és szaklapokat, valamint a fontosabb napilapokat. Kutatásaink során arra a következtetésre jutottunk, hogy ha az atomkor tömegtájékoztatását kívánjuk feltérképezni, akkor megkerülhetetlen számos szakmai heti és havilap, valamint a jelentősebb országos és megyei napilapok feldolgozása, köztük a 71. évfolyamába lépett Élet és Tudomány (ÉT) című hetilap tevékenységének a vizsgálata.

Az ÉT születésénél jelen volt Antal Jánosné, aki így emlékszik arra az időre: „A háború borzalmaitól az élni akaró nemzet csodálatos fizikai és szellemi munkába kezdett, különböző pártok, szakszervezetek és ifjúsági szervezetek alakultak, és különböző mozgalmak indultak. Az egyik ilyen mozgalom a „Munkások a tudományért – tudósok a munkásokért” mozgalom volt. A mozgalom keretében a tudósok az üzemekben tartottak előadásokat, a munkapad mellett nyújtottak szakmai segítséget, a munkások pedig megjavították, rendbe hozták az egyetemek épületeit, a bombázásoktól sérült laboratóriumokat”. (1.)

A XI. kerületi Fáklya klubban hangzott el a javaslat – Vécsey Zoltán részéről –, legyen a mozgalomnak kiadványa, és a lap neve Élet és Tudomány legyen. A lap címe Mariska Zoltántól ered, aki 1945-ben Párizsban járt, és magával hozta a *Science et Vie* (Tudomány és Élet) című folyóirat néhány számát.

A lap első főszerkesztője dr. Csűrös Zoltán egyetemi tanár, felelős szerkesztője pedig Mariska Zoltán mérnök lett. A lap első száma 1946. december 1-jén jelent meg, amelynek beköszöntőjét Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudós írta: „Ha ezt a szövetséget (a munkás-tudós szövetséget – a Szerk.) fel nem bontjuk, és a tudomány kéz a kézben fog haladni a munkássággal, úgy itt a romokon hamarosan olyan

szellemi és anyagi virágzás fog megindulni, amely el fogja homályosítani a háború előtti béke gazdagságának emlékeit.” (2.)

Kezdetben kéthetente, majd 1947 szeptemberétől hetente jelent meg a lap, az induló számok 17 ezer példányban, de 1949 elején már meghaladta a 70 ezres példányszámot, és 1971-ben már 140 ezres a példányszám. Egyes számok árai a következők szerint alakultak: 0,60; 0,80; 1,20; 1,80; 2,0; 3,50; 5 Ft, és még 1981-ben a színes és nagyobb formátumú számok is csak 6 Ft-ba kerültek, és valóban tömegek számára volt elérhető. Kezdetben az egyes számok 32 oldalasak voltak, majd 1964. január 1-jétől 48 oldalra bővültek, az egyes évfolyamok folyamatos oldalszámozást kaptak.

Érdekes adalék: 1950 szeptemberétől 1952 novemberéig a lap két kiadásban készült, üzemi és falusi terjesztésre. Az előbbi címlapján kalapács, az utóbbin sarló volt. Az ÉT eleinte csupán természettudományos cikkeket közölt, majd sok vita után győzött az a felismerés, hogy az ismeretterjesztés nem korlátozódhat a tudományoknak egy részére. Így terjedt ki fokozatosan a lap témaköre a társadalomtudományokra is. A lapot elindító mozgalom megszűnésével a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) vette át a lapot 1948 októberében.

A hetente megjelenő számokon túl, 1948-ban évkönyvet jelentetett meg a szerkesztőség, majd 1949-ben egy természettudományos kisenciklopédiát. Aztán 1956-tól kezdve évről évre, karácsony előtt megjelent az Élet és Tudomány Kalendáriuma. Az ÉT Kiskönyvtára szintén 1956-tól jelent meg egy évtizeden át, majd 1957. február 24-én megszületett a Tudomány Világa, amely az első évben melléklet volt. Papírhány miatt 1958-ban a melléklet megszűnt, és külön rovatként szerepelt a számokban. Aztán 1960 júliusában a papírhelyzet ismét lehetővé tette egy melléklet kiadását, így született meg a Tarka Tudomány.

A folyóirat népszerűségét jelezte, hogy 1948-tól félévente megjelentették kötetbe kötve az aktuális számokat, így 1948. január 1-jétől június 30-ig megjelent számaiból készült 832 oldal terjedelmű könyv ára, aranyozott félvászon kötésben 23 Ft. További népszerűségi index, hogy az 1948-as évkönyv már 2. kiadásban jelent meg, 10,80 Ft-os áron.

A népszerűsége ad magyarázatot az alábbi levél, amelyet a szerkesztőséghez címeztek: F. M. Kunszentmárton: „Munkások a tudósokért, tudósok a munkásokért” milyen szép ez a mondat, és milyen sokat mond, amelyre sokan fel sem figyelnek. Mennyi minden van e mondat mögött. Ez a jelmondata a mi népszerű folyóiratunknak. Ezt tartja szem előtt, és ettől nem tér el soha. Az Élet és Tudomány ma már az egyik legismertebb és legkedvesebb folyóirat. Népszerűségét az növeli, hogy az egyszerű laikus ember is megérti minden előképzettség nélkül. Ez a folyóirat a dolgozó nép széles rétege számára íródott, és előtte a köznevelés áll. Gondja van, hogy szabadidőnkben a ponyva helyett olyan könyveket olvassunk, mely nem tör

lelkünk romlására, hanem lelki és testi épségünket ápolja. Sok sikert kívánunk a lap további munkájához és sok új előfizetőt. (3.)

Minden túlzás nélkül kijelenthetjük: az *Élet és Tudomány* magas példányszáma miatt tömegekhez jutott el, tehát alkalmas volt minőségi tömegtájékoztatásra.

Ezek után böngésszünk az 1948–1990-es évek bibliográfiájában.

Jegyzet

1. Antal Jánosné: Így született meg az *Élet és Tudomány* c. (ÉT., 1972. 48. sz. 2286-2287. p.)
2. Ua.
3. Tisztelt szerkesztőség c. (1948. 36. sz. 252. p.)

